

Књига, коју без резерве препоручујемо не само научној и стручној него и широкој културној јавности, мада се бави цивилизацијом једне историјске епохе одавно остале за нама, најбољи је доказ како се прошлост може интерпре-

тирати савременим научним методом и како се сва историјска збивања, појаве и друштвени процеси могу подврћи преиспитивању и презентирати у једној поузданијој научној верификацији.

Миомир Дашић

ВЕЛИКЕ СИЛЕ И СРБИЈА ПРЕД ПРВИ СВЕТСКИ РАТ,

Међународни научни скуп, Српска академија наука и уметности, Београд 1976. 843 стр.

Иако постоји врло велика историјска литература о узроцима и почетку првог свјетског рата, Сарајевском атентату, објави рата, току рата, дипломатској активности и политичким збивањима у току рата, — сва та питања и даље привлаче пажњу историјске науке, како наше југословенске тако и европске уопште. Најновији период омогућио је свестрано проучавање првог свјетског рата, у свим његовим компонентама, а омогућио је да се та проучавања врше научном методом, методом историјског материјализма, тј. проучавања са марксистичког гледишта. Свестрано проучавање првог свјетског рата олакшало је и отварање архива држава-учесница у рату.

Одјељење историјских наука Српске академије наука и уметности организовало је међународни скуп на тему: Велике силе и Србија пред први светски рат. Скуп је одржан у Београду од 13. до 15. септембра 1974. године. Радо је у пленуму и у три секције: Секција А — Велике силе и Србија, у ширем смислу; Секција В — Аустро-Угарска и Србија пред први свјетски рат; Секција С — Међународни раднички покрет о узроцима и почетку првог свјетског рата. Прочитани радови — њих 50 — објављени су у зборнику. Двадесет осам ових радова потиче из пера страних историчара. Радови страних историчара објављени су на језику на коме су читани, а уза сваки од њих објављен је и мањи или већи резиме на српскохрватском језику.

Историјско одјељење Српске академије наука одлучило се за о-

ву тему. из разлога што први свјетски рат није резултат само атентата у Сарајеву, у којему су убијени аустроугарски престолонаследник Фрањо Фердинанд и његова супруга, него има дубоке коријене у унутрашњим и спољним сукобима међу народима и државама у Европи у епохи империјализма. У средишту тих империјалистичких сукоба нашла се и мала Србија. Сукоби српско-аустријски, судећи по закључцима изнесеним у појединим од ових радова, почињу већ од онога дана када су се Срби у Србији почели борити за стварање своје националне државе, тј. од првог српског устанка на почетку XIX вијека. Додуше, ови аустро-српски сукоби били су само једна од многих супротности којима је била бременита Европа на почетку XX вијека. Говорећи о односима Аустро-Угарске и Србије, академик Васа Чубриловић (у раду Србија и Аустрија у XIX веку), између осталог, констатује: „Ови односи имају своју дугу историју, а сукоби између ових двеју држава своје дубоке корене и узроке. Када се расправља о овом питању погрешно би било почети са сарајевским атентатом 1914. године, балканским ратовима 1912. и 1913, или анексијом Босне и Херцеговине 1908... Узроци овога сукоба нису били везани за неку личност, неку странку, покрет или режим, већ су извирали из суштине унутрашњих супротности старе Хабзбуршке Монархије и нове српске државе од самог почетка њеног изграђивања у почетку XIX века“.

У радовима које доноси зборник говори се о мноштву питања и

проблема (политичких, економских, државних и националних) у Европи на почетку XX вијека, која су претходила првом свјетском рату и која су га проузроковала. Радови су смогра великих међународних научних достигнућа историјске науке. Они су крупан допринос свјетској исто-

риографији о првом свјетском рату. Додуше, и даље остају неке дилеме из наше историографије, а посебно питање дефинитивне оцјене става Српске социјал-демократске странке према рату, а особито њено противљење ратним кредитима српске владе.

Новица Ракочевић

ШАЈКАШКА (ИСТОРИЈА) I, II Нови Сад 1975

Југоисточни дио Бачке, крај и змеђу Дунава и Тисе и на западу до линије Нови Сад — Надањ, јесте територија историјске Шајкашке. Ова област имала је специфични историјски развитак у ширем оквиру Бачке, односно Војводине. Публиковање монографије о историји Шајкашке има велики значај за нашу историјску, етнографску, правно-економску и социолошку науку. Монографија је резултат вишегодишњег рада колектива историчара, као и рада давно преминулог Аврама Ђукића, чије се дјело овдје добро укомпоновало.

У првој књизи Даница Димитријевић прво говори о животу становништва на овој територији од краја II вијека наше ере. Између осталог, истиче се насељавање тога краја Готима, које је било веома интензивно у првом вијеку старе ере, из чега је резултирала асимилација аутохтоних субстрата. „Дачка керамика“ говори о јакој експанзији Дакије у тај крај.

У поглављу Сармати и Римљани расправља се проблематика јужне Бачке у периоду I—IV вијека наше ере. На самом почетку овог периода овамо су се доселили Сармати. Настале су значајне економске и етничке промјене, јер за разлику од претходног сједјелачког становништва, Сармати су били коњаници и пастири, један тип полуномада. Ово раздобље обиљежено је борбама Римске империје против ових варварских племена. Расправљајући та збивања колико је могућно на основу писаних извора и археолошких материјала, аутор поклања већу паж-

њу оним догађајима за које се може сматрати да су се збили на територији касније Шајкашке.

У трећем поглављу Даница Димитријевић излаже историју Шајкашке у вријеме велике сеобе народа. Турско-монголски Хуни, Авари, Протобугари, па германски и новосармацки Готи, Гепиди, Алани, продирући у овај крај наметали су у некој мјери своје друштвене и државне форме. У доба хунске доминације, писац утврђује, основни слој становништва нијесу чинили Словени, него Сармати.

О аварском периоду (VI—VIII) аутор пружа интересантна археолошка свједочанства. На примјер некропола код села Каћ показује да се један дио аварског становништва ту одржао и након пропасти своје државе.

Симо Ђирковић саопштава прошлост Шајкашке у вријеме средњовјековне Угарске, а у првом реду у вези са византијско-угарском борбом X—XII вијека. Највећу пажњу он поклања Тителу, као тврђави и насељу, и његовом каптолу. Писац се јако залаже да идентификује и убицира насеља. Истичу се чињенице које говоре о значају и улози Титела као главне базе угарске флотиле.

Олга Зиројевић излаже историју Шајкашке за вријеме османске владавине у XVI и XVII вијеку. Прво се задржава на освајању овога краја, у првом реду Титела. Административно је ова територија припадала Сегединском санџаку. Вриједни су подаци о насељима, становништву и привреди. Најзад о турско-угарском рату крајем